

KAKO JE ČISTILKA EMA OPRAVILA Z NEČISTIM PRIPRAVNIKOM

Ivanka Hergold

Trpljenje je bilo razsejano po njegovem sivem obrazu, kakor da bi se bila z leti vpila v pore tenka plast prahu; oči so se zato odpirale preširoko; iz te široke, mučne odprtine je pršela zavest, da je njegovo občutje odkrito, prebrano, da zdaj v njegovo notranjost brska prst, skrivenčeni, ubogi prst snažilke Eme. Kakor da je njegov stari prijatelj, ki mu ni več potrebna beseda, saj vse ve, ugame in razbere v mrzlem, nenaravnem položaju rok, iz okorne, preplašene drže sredi predmetov.

Kaj pa naj ve, za božjo voljo, kaj pa naj ve takega? se je spodbujal. Vse račune sem hotel poravnati, a poravnati se ne dajo.

Vdihnil je globoko, mrzlikast, postan zrak ga je stresel. Sedel je na posteljo in si kolena ovil s plaščem. Prišla bo v sobo in ga bo videla tako sedeti; bled obraz sredi oblačil se ji bo zarisal pred oči, razprla bo svoje stare, zdelane prste, on pa se bo bal, da ga hoče pretipati.

Na lopi je stala rjava, lesena omara, ki je imela ob strani sedem predalov: če si potegnil ven spodnjega in stopil nanj, je bilo mogoče doseči vrhnjo ploskev, kjer so bili noži in vrtnarske škarje. Hiša je bila zaklenjena, on, še otrok, le on je imel ključ. Ves popoldan je sedel na pragu in rezljal kolesca za kočijo. Zvečer, ko so se vrnil starši, je rezljal še kar naprej, in bi še, če ga ne bi bil zdramil materin krik:

»Za božjo voljo, kaj pa je to?« je rekla z neke sovražne, sive višine. Stopil je na lopo in obstrmel za materinim pogledom: zgoraj, na vrhnji ploskvi omare je ležalo stegnjenih ter krvavih sedem maminih piščancev in velike, železne škarje popacane s krvjo. Kasneje ga je najbolj begalo to, da je piščance videl zelo natanko, čeprav se ni mogel spomniti, da bi ga bila takrat mati prisilila, naj stopi na prvi predal in pogleda kvišku. V hiši je bil čisto sam, le on je imel ključ pa piščanci so bili še topli; poleg tega je sedel ves čas na pragu in rezljal kolesca za svojo kočijo.

Takrat je nerazumljivo, brezumno začuden obvisel med predmeti; oče in mati sta bila tolmača resnice, on pa je mrzlo drhtel ob grehu. Sklonil se je nadse kakor nad prazen papir: Ali Ema tudi to ve, to o piščancih? Soba je bila razmetana kot še nikoli. Za nič na svetu ni hotel pogovora z njo. Če bo hotela noter, ji bo rekel, da gre igrat bridge ali pa si bo sam pospravil sobo.

Hlastnil je proti oknu: spodaj se je motala z velikega kolesa, bila je daleč premajhne rasti. Videl je, kako se peča s kolesom, kako je zamišljena v svoje opravilo, kako poštene so njene kretnje. Tudi to je zasovražil: zgrbljeno, nedoraslo kmečko ženšče ima težave s prevelikim kolesom, velike stvari ji delajo težave — takó vse življenje ne bo postala hišnica, samo snažilka bo. Gre ji v nos njegova samota; mogoče sploh nič ne ve, samo vidi

ga. Njene oči so vedno znova pritrjene v mlahave krivulje njegovih kretenj, njeno oko, ki je vajeno spremljati rast in smrt pri drugih, tu kar onemi. Tu se vse bolno lomi, tu ni ne rasti in smrti ne bo.

Zdaj se je ves osredotočil v njen prihod: Znebiti se je moram, to je več kot preprosto. To je oko in je, kakor da se mi posmehuje žito, ker sem postal tako neboljen, ko da bi se prav jaz zaustavil v rasti.

Bila je človeško oko, ki je zato, da razume odnose, da jih z gotovostjo prebere; snažilka Ema je bila vsota vseh možnih človeških oči od nekdanj: po njenem sem vsaj kriv, da sem z vrtnarskimi škarjami prerezal piščančje vratove, ne, večjega greha v njenih očeh nisem mogel storiti... Ona brska pri tleh, preprosto misli, da imam slabo vest, da sem nemaren in samotarski, do česa drugega se ne more dovtati njena pamet, zato je tudi ostala samo snažilka.

Ali pa se ji samo gnusim, kakor tujek v sobi, ki je zaradi tega ni mogoče absolutno očistiti. Kaj ko bi ji povedal, kaj sem storil? — se je poveselil.

Takole vse bi ji rekel (najprej bi jo seveda privezal na stol, da bi ga morala poslušati). Ko bi ji vse povedal, bi se njene motne oči sesule kakor lažna stekla, on pa bi se očistil. Obsodila bi ga dokončno. Rekla bi, recimo: »Če ste bili sami z dekletom na mostu, če ste ji, na primer rekli: Odloži šolske knjige semle in semle, rekli ste ji tudi, naj odloži plašč, da ste jo poslednjič ogledovali, in če ste ji nato rekli:

Bena, zdajle te ne maram več, kaj praviš na to. Otrok si in te ne maram, kaj praviš? To je res, Bena, se potem odpoveduješ življenju?

Pa se je pognala ostro prek mostu, od nizkega v visok lok kakor lastovica; potem ste krivi, gospod pripravnik.

To je tisto, draga Ema, česar ti ne razumeš: Nisem bil na mostu, nisem hotel biti na mostu. Čeprav, čeprav mislim, da sem videl mrežo s knjigami ob robu ograje, videl sem tudi, kako so se ji ustnice mlahavo razlezele, kako so se zenice mahoma razširile; znašla se je sredi teme. Zagotovo sem jo videl sleči plašček, katerega spodnji rob je bil obšit s krznom; tudi v zaplestjih in okrog vratu je bil ozek krznem okras. Čisto preprosto je dvignila levo roko in odpela prvi gumb, prvega nekoliko počasneje, druge pa vedno bolj hitro. Menda ga je celo zložila prek ograje. Nato se je vsa zasvetila v obraz kot pod lučjo, tudi pod obleko je žarela njena bela snov. Najbrž ni mislila kdovekaj, mogoče si je želela samo, da voda ne bi bila preveč hladna. Sicer pa, take reči opravi človek čisto sam.

»Kakšen človek vendar!« pravi Ema. »Imela je šele štirinajst let, gospod pripravnik. In ne boste trdili, da vas nikjer ni bilo takrat, ko ste ugotavljali njena leta. Mesec dni vam je krvavela v postelji, potem pa ste se zbal in odšli; čemu vprašanje o krivdi?« »Nikoli še nisem videl tako lepega obraza, bil je star tisoč in tisoč let, lahko ga popišem le z bolečino, s katero sem ga sprejel. Predme je pljusnila svoboda in se mahoma čudežno razlila po prostoru, jaz pa sem bil kot otok, katerega se ni upala dotakniti. Dotaknil sem se njene roke — dotaknil sem se prve žive snovi v življenju.

Tiste dni sem hodil često ven. Mesto ima komaj nekaj sto hiš, ki se gnetejo na pretesnem prostoru, tudi s potmi je tako, vse so tako kotlinasto zavite, da imaš občutek stopicanja na istem mestu. Če bi jo imel, Beno, bi si pridobil neko pravico, da smem kar prek poti, da smem prek travnika, kadar se tam praži seno, da smem do zore postopati zunaj, kjer sicer nebo prijetno rdi, če ga po prečuti noči gledaš z balkona, tako pa bi resnično zakrvavelo; začel bi se pravi dan.

Ko pa je resnično stala ob meni in so bili njeni vdih hitri in sunkoviti, sem preletel v mislih svojo sobo, bila je daleč presvetla, in noben kot se mi ni zdel dovolj skrit, kamor bi jo zavlekel — vsi prejšnji travniki so občemeli v svetlobi — mrzlično sem iskal prostor, kjer bi jo imel. V mraku, se mi je zdelo, bi opravil z njenim telesom.

Bleščala se je v temi kot otrdeli kos svetlobe. Vedno se je bleščala in vedno bi se bleščala.

Potem sem odšel. Spravil sem stvari in se odselil. Nisem ji rekel, naj se ubije, nobene take reči ji nisem rekel. V mehkem, svetlem lesku njene kože ni bilo smrti.

Povejte mi no, gospa: Sem edini samec na tem svetu? Nisem ne lep ne bogat ne preveč mlad. Sem edini samec, ki je kaj takega storil? Rečem vam, bilo je, kot da sem se zapisal tistemu belemu žarčenju v temi; lepega dne se mu več nisem mogel približati, čutil sem, da bi se vnel kot star, suh list.

Zbal sem se in odšel. Čemu vprašanje o krivdi?«

— — —

»Pustite no vrata odprta, gospod pripravnik!« je Ema zaklicala gor. Napravil se je, kot da je ne čuje, a mu je njen klic vreščéče pozvanjal v ušesu. Vedel je, da jo bo moral srečati, hiša ni imela dveh izhodov, pa je vseeno strastno tekkel po stopnicah, kot da bi bilo mogoče prehiteti nujnost.

Pri izhodu je zažarel vanj snažilkin veder in deloven obraz, videl je, kako velikanske oči ima.

»Ste pustili ključ v vratih?« je umno rekla. »Oh, velikokrat sem vam že hotela reči, da bi sobo prepustili meni, sami pa bi šli na zrak ali na klepet ... saj ste kar naprej doma in sami ...«

Čutil je, da mu obrvi drgetajo od nejevolje.

»Gospa«, je hotel nekaj reči.

»Nič me ne briga, gospod, res je. Saj ne zamerite?«

»Ne!« je rekel. »Ampak danes kar pustite, kakor je, grem igrat bridge. Po bridgeu bi lahko spal sredi os. Tudi nisem pustil ključa.«

Jadrno se je obrnil in kar stekel okoli vogala. Kam? je butnilo vanj. Kakšen bridge! S kom naj ga pa igra? In že se je videl, kako se plazi po velikanski hotelski sobi, kjer vsakdo kaj igra ali o čem klepeta tako vneto, da bi najraje prisluhnil, on pa si je že vnaprej izbral najbolj osamljen sedež

v prostoru. Tam bi potem občepel kakor tuhtajoči stroj, v glavi bi se mu težka premikali očesni obli, roka bi ugašala dolge čike in z nohtom grebla ob mizni rob.

Njegovi, beli, podolgovati udje so napravili še nekaj negotovih korakov naprej, potlej pa so mnogo bolj krepko trznili in se urno pognali nazaj proti hiši.

Snažilka je bila zgrbljena kakor pes, nos in oči je imela spodaj pri vratni reži, nekaj je vohljala in gledala.

Stopil je korak, dva nazaj in rekel: »Ja, kaj pa to delate, gospa?«

Mahala, ločila in stegovala je svoje daljše dele okoli sebe, da bi vstala in rekla:

»Nič, vohala sem, če morda stanovanja le niste počistili sami.«

Tako neverjetno smešno se mu je zdelo vse skupaj, kot če bi njegov resni, debeli direktor pri malici rekel, da ima drisko.

Čakal je, da se bo skobacala od ozkega vhoda, ko pa se ni, je stopil kar prek nje, vtaknil ključ v ključavnico in stopil v sobo; že je bila ženska za njim.

»Ali niste rekli, da greste igrat bridge? In če ste rekli, še celo odšli ste, potem zdaj igrate bridge in vas ni tukaj; čiščenje je vendar moja stvar, sploh nič vas ne vprašam, gospod, zdajle, pri tej priči se spravim k delu.«

Na mizi je bil kos mila, krtačka za nohte, krtača za čevlje, krtača za lase, krtača za obleko, kake četrte kile kruha, velik rdeč kos slanine in Uradni list.

Čistilka je dobila jezljiv, rdeč izraz, rekla je: »Svinjak!« in vlačila rjuho s postelje.

Pripravnika ne bi bila nemara sploh pogledala, če se ta ne bi bil usedel prav na posteljo, z nogo potegnil izpod nje škatlo za čevlje, v kateri so bili čiki — pa se mirno lotil kajenja.

»Svinjarija!« je bila čistilka spet direktna.

»Gospa, pa ni treba čistiti, če je tako nesnažno,« se je mirno uprl.

»Ni treba čistiti, neumnost! Saj bi se zaredile podgane, gospod pripravnik, miši že tako imate. Nič vam ni treba dvigati nosu, take čistilke, kot sem jaz, zlepa ne boste našli. Še malo, pa bo tule škatalica.«

Urno se je sukala sem in tja, zdaj je postajala že kar vedra, mislila je celo, kaj bi pripravniku rekla, da bi ga spravila v dobro voljo.

Pripravnik pa se je kakor kozarec nalil s sovraštvom. Pomislil je na veliko, belo betonsko ploščad pod blokom, zdajle je vsa razgreta, ob ploščadi pa je zoreča sliva; ni in ni se hotel čutiti tu, zakaj bolj kot je postajala soba čista, bolj mu je bila neprijetna; z roko je odtrenil pepel s cigarete, v lepem sivem loku je spršal na tla.

Treba je bilo morda le še izprašiti cunjo za prah, pa odnesti metlo in smetišnico — tedaj pa se je čistilka Ema ozrla v pripravnika.

Bil je ves posut s cigaretним pepelom, ampak tako žalostno in puščobno posut je bil, da si res ni mogla misliti: to je storil zanalašč. V prsnem žepu

mu je tičal dolg, rumenkast čik, iz ust se mu je je kakor iz užitka vlekla tenkcena slina.

Sedaj ni rekla nič o svinjariji, zelo mirno je stopila do postelje in ga v resnobi, ki ni dopuščala nobenega glasu, nobenega ugovora, zgrabila z eno roko pod koleno, z drugo okoli pustega, mrzlega vratu, ga sopihaje dvignila in ga nesla proti vratom, jih odprla z nogo in odbunkala s čudnim bremenom po stopnicah.

Bela betonska ploščad pod blokom ni služila ničemu, le enkrat se je po njej stegnil potepuh kakor po najbolj udobnem ležišču, vzel je kruh in ga jedel; ko je to opravil, je vstal, se pretegnil in šel naprej. Včasih so se tam grele mačke in igrali otroci.

Zdaj je čistilka čisto nemoteno prišla do te ploščadi; nikogar ni bilo nikjer, visok, popoldanski čas je bil, morda sta le pripravnik in čistilka bedela ob tej uri.

Pripravnik ni nič brcal, zato ga je brez hrupa in brez kake praske položila na beton. Pa je kar obležal, obmiroval.

»Tako,« je rekla, »kaj pa zdaj?« ko ji je prišlo v zavest, da dela nekaj nenavadnega, zelo nenavadnega, človek vendar ni preproga. »Oh,« je bila nežna, »cele hiše se ta pripravnik nič ne tiče, pa če bi ga zalila umazanija. Vsi mirno spe, jaz pa se mučim in garam.«

Pustila ga je, dokler ni našla primernega orodja. Ne bo ga obračala z rokami, za ta posel mora biti pravšnji kavelj, iskala je pravzaprav grebljico, s kakršno so v starih časih iz peči bezali kruh.

Na redkih pripravnikovih laseh so se pasli sončni žarki, glavo je ponižno sklonil, da bi obvaroval oči pred soncem. Kri mu je tako burno brnela po žilah, da jo je slišal in bi jo bil rad pomiril, češ, ne bodi no tako hrupen, drugače bodo slišali, da si tu. Za hipec je dvignil glavo, za spoznanje odškrnil veke, pa ga je svetloba spekla kakor večč.

In je prišla. S tisto grebljico ga je končno zgrabila za bok in ga bliskovito obrnila na drugo stran. Še vedno mu ni ničesar rekla, on pa je tako ali tako bil čisto nem.

POTEM PRIDE MAČKA

Ivanka Hergold

Za hrptom je čutil hišo, ki je bila nekoč njihova. Ali more imeti mrtva stvar tako senco, ki te od nje zebe?

Nikogar ni bilo. In če bi šel in šel, bi še dolgo ne srečal koga: Strme globače izvotljene v rdečo prst, sirotno, redko smrekovo lesovje in spodaj mesto, vse zelo daleč.

Čigavo je to zdaj? Tolažil se je, da kmetija takó ali tako ni nič vredna, sam božji kamen, tudi bajta je iz starih kamnov. Pogledal je dol po njivah: svetlo zelena, gosta trava, oči so se ji smehljale, čeprav ni bilo žito. Pogled se mu je izpraznil, obmiroval: misel je tipala za krivcem; okoli vogala prihaja, oblečen v zeleno, pod pazduho mu tiči šop mladih smrek:

»To travnato površino bomo pogozdili,« reče iz zelenih ust.

— Ni to, saj je še vse golo, izseljeno in prazno! Oči mu kakor jastrebu mirno zakrožijo nad tu izbočenimi, tam položnimi oblikami mlade, poletne zemlje. V ustih so se mu nabrале slin, bil je lačen, a s kosmatih vej so bingljala še čisto zelena jabolka.

Kakaj sem sploh prišel sem? je sililo vanj.

Praznik je, pa se nimaš kam dati, še posebno, ko si zajedel ves denar.

Pa tu ja ne cvetejo jurji? To pa ne.

Ali bom prežvekoval takele misli, se je branil.

Pa je le res, da imam petintrideset let in nimam nič.

Nič?

Nič. Razen povratne karte, še tranzistor, dve obleki, pa hrano, plačano do konca meseca.

Tranzistor, hrana, obleka, vse? Vse.

Kakor si si postlal, tako boš ležal, je kanilo vanj kot sončna kaplja. To je bil očetov izrek. Kako si je pa on postlal! V jami, ki nad njo niti križa ni, tako pozabljen, da ljudje niti ne rečejo otrokom: Tako se ne živi, dragi moji. Njegovo trpljenje, njegove radosti so za vselej nič. Zamahnil je z roko, kakor da odganja nekaj nenadležnega, kar se prej ali slej zgubi spred pogleda prostovoljno.

S prstom si je vrtal po nosu in gledal dol v mesto, ki je njegovo le toliko, da si na postaji kupi karto in se odpelje. Potem je sklenil roki prek kolen: njegovi zgarani, otrdeli prsti... Ko je rekla mati, če se boš učil, ti ne bo treba delati z rokami.

Pa se nisem, si je otročje pomagal. Lahko bi varčeval. Da, vedno je računal z varčevanjem. Po večerih si je večkrat naredil dolg spisak izdatkov, potegnil črto in spodaj z velikimi črkami napisal: NIČ VEČ NE SMEŠ PORABITI. A kaj, ko je tako rad jedel. Vsak večer je poželjivo in hvaležno nameščal na krožnik obložene kruhke. Jedel jih je, ko se je bil okopal in napravil za spanje. Na pražen krožnik je položil nove in šel v posteljo z občutkom, da nekaj ima.

Malical je kraljevsko.

»Gladoval ne bom,« je včasih zagodel sodelavcem, »naj hudič vzame vse, gladoval pa ne bom!«

»Gladuješ pa res ne,« so rekli in se privoščljivo režali. Ali zato, ker so vsi jedli slabše od njega ali pa zato ker so mislili, da ne bo imel nikoli nič zaradi svoje ješčnosti. S posteljne stranice pa mu je pomahoval seznam izdatkov:

cigarete	8.300	400 . 30	
menza	12.000	12000	
malica, mleko	11.000		
milo	180	200 . 40	
stan., elek., radio	6.100	8000	
kino	1.400	+ 300 šib.	
Breda	4.500 —	8300	
razno, časop. kav.	10.000		sal. 830
za brit., zob. brv.	1.200		sir 660
za rojstni dan	5.150 !		žemlje 260
— srajca, nog.	5.800		vino 3400
pralnica	1.000 ?!		5150
	66.630 dinarjev		ostane še 2700 din

NE SMEŠ VEČ PORABITI

Prižgal si je cigareto.

Zakaj ne bi ostal tu? Vsaj nocoj, se mu je smehljala misel, revna in gola.

Kaj bo rekla gospodinja? Ne bo me, pa konec. Ničesar ji nisem dolžan, plačujem ji sobo, pospravljanje in električno, saj ji vse plačam. In vendar hodim po prstih, če pridem pozneje, pa zmeraj izključim peč, če je kje blizu in bi utegnila stopiti k meni. Če pride in če berem časopis, ga hitro odložim, osramočen kdove pred čim, napravim se, kot da gledam skozi okno. Rečem: »Kako lep dan.«

»Ste tudi vi opazili, ali ne, tako nežen dan,« reče skoraj zmeraj.

Kaj je pravzaprav narobe? se je spraševal. Gospodinja mu je včasih rekla:

»No, Martin, povejte nam kaj, ne bodite tako leni, no!« Tisto »no« je izgovorila čisto tako, kot je ogovarjala slaboumnega sosedovega sina: No, Lojze, kaj boš lepega povedal, no? Martin se je nakremžil primerjavi, kot da gleda skozi okno: Lep dan, je prikimal. Gospodinja pa: Ste tudi vi opazili, o, tako nežen dan.

Hitro je vstal in stopil proti bajti. Vrata niso bila več vrata, loputa komaj z iztrgano srednjo desko. Na lopi je bila tema. Na lesenih stopnicah v izbo je čudno zaškrpalo od prepiha. Začel si je žvižgati.

V kuhinji so bile le štiri stene, na prostoru, kjer je bilo nekdaj ognjišče, je ležalo nekaj kamnov, v stenah luknje od žebeljev.

»Kako so vse pospravili, svinje, sviinje,« je zagodrnjal. Kdo so bile te svinje, ni vedel sam. Lahko bi rekel: Imel sem očeta in mater, tri brate in tri sestre. Potem bi pomislil, že kar dolgo bi moral misliti, kje je kdo.

V sobah — okna sneta s tečajev. Nataknil jih je nazaj . . . in kakor da se je spomnil odrešilnega: vzel je težak kamen, v uti izbrskal nekaj žeblicev in pribil desko v vrata. »Nočem, da razpadeš,« je rekel glasno.

Nabral je suhih vej po dvorišču in v kuhinji na tleh zakuril ogenj; ni se hotelo vneti, zrak je bil vlažen in star. Pihal je v komaj tleče dračje, divje in močno, kakor da bi ogenj, če bi zagorelo, opravil na hitro z vsem, kar ga je mučilo, pa se je dvigal in širil le močan, gost dim. Že se mu je meglilo pred očmi, in ko je pogledal skozi okno, je spoznal in videl, da je na čisto tujem kraju. Pod oknom je bila nekakšna siva mlaka.

»Saj to sploh ni naša hiša!« je rekel. Tudi kuhinjski prostor se mu je zazdel preozek in previsok, z obokanim, neznanim stropom.

Tuji prostor je sovražno gledal vanj, ki se zmeden ni znašal v tej prazni globini.

Zaškripalo je v lopi, živahno zaropotalo po stopnicah, kot če se premika živa stvar.

»Prekleta mačka,« je zarohnel hripavo.

»Nikar me ne preklinjaj!« si je pomagala v kuhinjo mačka. »Saj nisem nobena pošast, prav navadna mačka, ki ji je na podstrešju zmanjkalo miši.«

Skorajda je pokleknil pred čudežem. Potem pa se je nenavadno visoko vzravnal; zgoraj je bil navsezadnje obokan, tuj strop — in on je pribil desko v vrata čisto tuje hiše. Tudi ni nikjer rečeno, mu je šlo po izdelani pameti, da ta hiša sploh je in če je tako, potem se zaradi mene lahko vsuje s podstrešja sama jaga baba ali gruča otrok ali psov ali že kaj.

Napravil je prvo elegantno kretnjo v svojem življenju, sprožil je roko kot vzmet, se rahlo priklonil in dejal:

»Dovolite, jaz sem delavec Martin.«

Mačka se je uživaško drgnila obenj in sladko rekla:

»Ja, Martin, zakaj si pa tako sentimentalni, kaj?«

»Oh, kaj pa je to?« je vprašal.

»Sentimentalen, to je to, da si žalosten, kadar je treba in tudi kadar nič ne pomaga, kadar torej ni treba, da si žalosten. Sentimentalni so ljudje, ki delajo ogenj, kadar jih ne zebe in ko nimajo kaj skuhati.«

»Povej mi no, kako je s to hišo in kako da si še tu, ko vendar najmanj deset let ni bilo tukaj žive duše?«

»Hiša je hiša. To je zame nekako to, kar so za miši luknje. Jaz sem zate srečno naključje: če bi me ne bilo, bi miši in podgane razžrle tudi vrata in ti ne bi imel kam pribiti svoje deske. Bodiva točna, nisem živa duša, temveč mačka. Ne mislim ostati tu,« sem že rekla,« je nestrpno dodala, »da je zgoraj zmanjkalo miši. Če bi prišel jutri, bi me ne našel več, jaz pa tebe ne, kar bi bilo seveda škoda.«

»Nikoli nismo imeli pri hiši take mačke, kot si ti.«

»Mijav, seveda ne, kaj pa misliš!« je naredila. Prilezla je čisto blizu in se poogromnila, a ne tako hitro, da bi se videlo, kako raste.

»Dobro ješ, ljubček,« je rekla, ko je položila na njegovo stegno svojo taco, zdaj že podobno tigrovi. »In kako dišiš, to, to!« je obožujoče rekla. »Tak duh je vse kaj drugega kakor mišji.«

»Saj samo jem,« se je otroško nasmehnil.

»Jaz tudi!« je zapihala svoje bistvo. Še dvakrat bolj se je povečala in ga na mah pospravila s tega sveta.

OB NEKATERIH VPRAŠANJIH SLOVENSKEGA GLASBENEGA ZGODOVINOPISJA

Dragotin Cvetko

R. Ajlec je čutil za potrebno, da glede na čas ustreznih natiskov z zamudo, ki na splošno sicer ni v navadi, objavi svoja razmišljanja in svoje pripombe k mojim dosedanjim orisom zgodovine slovenske glasbe.¹ V naslovu tega prispevka je uporabil izraz »zgodovinoslovje«, pozneje v tekstu pa tudi »zgodovinopisje«, ki ga rabim ravno tako jaz. V tem prispevku so nekatera naziranja in formulacije, o katerih so mnenja lahko različna. Želim se dotakniti teh, za katere mislim, da so glede na načelno naravo, ki jim gre, bolj bistvene. Tudi bralci bodo s tem vanje uvedeni še z druge strani.

V uvodnih stavkih zanima Ajleca razlog, zaradi katerega sem se odločil za naslov *Zgodovina glasbene umetnosti na Slovenskem* (I—III, 1958—1960). Ne zaradi tega, kar mi pripisuje (ib., 184), ampak zato, ker sem s takó formuliranim naslovom imel na voljo ne utesnjen, kot misli cit. pisec, ampak nasprotno, širok okvir. V njem sem mogel zajeti oboje, snovanje tujega in domačega elementa na slovenskih tleh in še vse drugo, kar obsega cit. delo. Zakaj sem se v knjigi *Stoletja slovenske glasbe* (1964) odločil za tak naslov, pa sem povedal v predgovoru, kar je omenjeno tudi v cit. prispevku (ib., 185). Iz primerjave obeh navedenih del je mogoče brez kompliciranja spoznati, odkod razlike v naslovih, in ni treba iskati odgovora z razlago, ki je ta vira ne upravičujeta.

V nadaljevanju se Ajlec ukvarja z vprašanjem stilne periodizacije, kakršno sem rabil v cit. *Zgodovini* in je gotovo zelo važno. Zlasti ga moti izraz »gotika«. Zanj pravi, da ga med standardnimi deli, kar jih pozna,

¹ Ajlec R., Dragotin Cvetko: *Zgodovina slovenske glasbe in nekatera vprašanja slovenskega glasbenega zgodovinoslovja*, *Sodobnost* XVIII, 2, 1970, 184—197.

² *History of Music*, New York 1959. Na str. 24 je rečeno: »The music of the 12th and 13th centuries (the Middle Ages or the Gothic period) is referred to as the *ars antiqua*.«

³ Westrup J. A.—Harrison F. Ll., *The New College Encyclopedia of Music*, New York 1960. Na str. 285 je geslo *Gothic Music*, o katerem pravita cit. avtorja: »As used by modern historians it means music in northern Europe contemporary with gothic architecture — roughly the 13th, 14th and early 15th century.«

⁴ Ko ta avtor v svoji knjigi *The Enjoyment of Music* (New York 1963) govori o poznem srednjem veku, pravi, da pride razvoj, kakor se kaže v tem času, »to the fore during the gothic era (c. 1150—1450)«, gl. str. 270.